

актом культурного повстання проти «західної гегемонії», що продовжує впливати на формування цінностей і уявлень у суспільстві.

Арабська весна демонструє спробу повернення суб'єктності арабським суспільствам – відновлення їхньої здатності діяти як незалежні політичні одиниці та визначати власний шлях розвитку, що є ключовою темою Постколоніальної критики. Водночас це виклик не лише внутрішнім авторитарним режимам, але й зовнішнім силам, які впливають на регіон.

Список використаних джерел:

1. Габер С. В. «Арабська весна» на Близькому Сході: вибір моделі суспільної трансформації. *Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі* : колективна монографія. 2012. С. 11–30.

2. Волович О. О. Глобалізація в арабському світі: виклики, втрати і надбання. *Вісник Львівського університету*. 2011. Вип. 53. С. 101–110.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-444-6-14>

Іванцова Є. О.,

*аспірантка кафедри державно-правових і гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Космина В. Г.,

*доктор історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових і гуманітарних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

СПІВПРАЦЯ БІЛОРУСЬКОЇ Й УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ДОБУ СТАНОВЛЕННЯ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ (1919–1939 РР.)

Повалення монархічного режиму в царській Росії не поклало край колоніальній політиці, яку традиційно проводив щодо національних (неросійських) регіонів імперський центр. Після жовтневого перевороту 1917 року за реалізацію цієї політики взявся більшовицький режим, щоправда, вже під новими гаслами («пролетарської єдності», «світової соціалістичної революції» тощо). Ряд новостворених національних держав (Фінляндія, Польща, Латвія, Литва, Естонія) змогли і проголосити, і відстояти свою незалежність. Іншим пощастило менше.

Так, проголошені в 1918 році незалежні Українська Народна Республіка (УНР) і Білоруська Народна Республіка (БНР) не змогли вистояти перед численною більшовицькою (переважно російською) армією, хоча армія УНР довго чинила опір і більшовикам, і білогвардійцям. Уряди УНР і БНР разом зі своїми політичними прихильниками змушені були емігрувати, і вже на чужині, у надскладних умовах, продовжили боротьбу за визволення з-під колоніального ярма своїх держав. Останні перебували під диктаторською владою «компартій», що за статутом були «обласними організаціями» Російської компартії (більшовиків), а в 1922 році навіть формально були включені в єдину більшовицьку імперію.

Успіх діяльності еміграції і в здобутті серед політичних кіл зарубіжних країн підтримки ідеї незалежності власних держав, і в згуртуванні співвітчизників в еміграції великою мірою залежав від налагодження співпраці між емігрантськими структурами УНР і БНР в політичній, економічній, культурній царині.

Зазначимо, що в міжвоєнний період загальна білоруська еміграція була спрямована не лише до Європи, а й на Американський континент. Найбільшими центрами білоруської діаспори стали Чехословаччина, Литва, Сполучені Штати Америки, Аргентина, Німеччина, Парагвай та Уругвай [2, с. 12]. Водночас географія розселення українців була значно ширшою. Наприклад, немає жодних свідчень про формування та діяльність білоруських еміграційних центрів у Китаї та Румунії в той час як українці зарубіжжя проявляли свою політичну та громадську активність в цих країнах [4, с. 18].

Найбільш активні емігранти брали участь в діяльності політичних центрів та молодіжних організацій. Найбільш відомими були «Білорусько-американський національний союз в Чикаго», «Хаврус білоруських працівників у Франції», «Білоруський Сокол», «Об'єднання білоруських студентських організацій», «Союз білоруських студентів».

Однак, в міжвоєнний період основним центром білоруської та української еміграції стала Чехословаччина. Привабливість цієї країни для мігрантів з колишньої Російської імперії пояснювалася фінансовою підтримкою, яку надавав чехословацький уряд¹ [2, с. 12]. Окрім того, Чехословаччина в міжвоєнний період мала розвинуті промисловість та демократичні інститути.

¹ Програма фінансової підтримки для мігрантів з колишньої Російської імперії мала назву «Російська акція допомоги». Дана програма була ініційована президентом Чехословацької Республіки Томашем Масариком. В своїй роботі С. В. Віднянський вказує, що за період 1921–1937 рр. Чехословацький уряд виділив 50,8 млрд чеських крон на проведення даної програми [6, с. 31].

Стосовно чисельності білоруської та української діаспор в зазначений період точних відомостей знайти не вдалося. Никифор Григорій в своїй статті вказує, що в 1922 р. в Чехословаччині було 20 000 українців [8, с. 17]. Кількість білорусів була на порядок менша. На думку білоруської дослідниці Ольги Коваль білоруська громада в Чехословаччині була не великою – 500–700 осіб [3, с. 27].

Українська діаспора, окрім того, що була більшою, мала також кращі фінансові можливості. Це дозволило українським емігрантським організаціям² надавати допомогу й білорусам. Білоруси, зі свого боку, створили Білоруську Громаду³, завданням якої й було залучення фінансових субсидій не лише від чехословацького уряду, а й від українських організацій [4, с. 5].

Українські емігранти в Чехословаччині були достатньо організованими навіть для створення власних навчальних закладів. Серед білорусів також існувала ідея створення Білоруського наставницького інституту, але реалізована вона так і не була⁴. Тож через відсутність власних вищих навчальних закладів білоруси були змушені продовжувати освіту в чехословацьких або ж українських вищих навчальних закладах.

Студенти-білоруси навчалися в Українському вищому педагогічному інституті імені М. Драгоманова (саме там в 1923 р. була відкрита перша кафедра білорусознавства), Українській господарській академії в Подєбрадах, Українському технічно-господарському інституті, Українському соціологічному інституті та Українському вільному університеті (далі УВУ) [3, с. 29].

В УВУ навчалось не багато білорусів. Наприклад в першому семестрі 1921–1922 н. р. з 702 студентів 2 були білорусами. А в літньому семестрі 1930/1931 н. р. 3 білоруси з 253 осіб [6, с. 64].

Свідченням тісної співпраці білоруської та української еміграції в Чехословаччині є функціонування білоруського наукового кабінету в Українському інституті соціології (Прага). В період з 1927 по 1930 рр. його очільником був один із засновників Білоруської партії соціалістів – революціонерів Томаш Гриб. Більше того, Томаш Гриб, як екстраординарний професор, викладав білоруську мову в Українському педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова [7, с. 55].

Співпрацювали білоруські й українські емігранти і на американському континенті. У 1923 році в США почалася робота зі створенню Білорусько-українського союзу. В 1936 р. був створений

² До них варто віднести Український громадський комітет (УГК) та Центральний союз українського студентства (ЦЕСУС) [1, с. 283].

³ Була створена в грудні 1920 р.

⁴ З ініціативою створення Білоруського наставницького інституту виступав Томаш Гриб в 1922–1923 рр.

білорусько-український республіканський клуб в США. У 1927 році українцями, білорусами в Монтевідео (Уругвай) був створений культурний центр імені Т. Шевченка [4, с. 18]. В Аргентині в 20-х рр. ХХ ст. було створено Аргентинський союз білоруських та українських робітничих організацій. В 1925 році було підписано угоду про взаємодію білоруської та української діаспор Аргентини. Даний документ діє і на сьогоднішній день, представники діаспор разом ведуть боротьбу проти дискримінації, відстоюють свої права в суспільстві [2, с. 12].

Серед білоруських організацій набула широкого поширення практика запрошувати українських політичних та культурних діячів на різноманітні заходи. Зокрема в 1924 р. перед білорусами в США виступив український письменник Осип Назарук [4, с. 18].

Отже, білоруси разом з українцями в міжвоєнний період брали участь у спільних економічних проектах, переймали організаційний досвід, брали участь в українських культурних заходах, навчались в українських навчальних закладах. Цьому зараджували насамперед схожість мов, схожі політичні позиції з багатьох геополітичних питань. Ця співпраця сприяла до певної міри майбутньому визнанню у світі незалежності двох країн.

Список використаних джерел:

1. Даниленко О. Роль українського громадського комітету в соціальної адаптації емігрантів. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2003. Вип. 9. С. 278–295.

2. Коваль О. В. Связи белорусской и украинской эмиграции (1918–1939). *Вестник Полесского государственного университета. Серия общественных и гуманитарных наук*. 2010. № 2. С. 9–14.

3. Коваль О. В. Співпраця української і білоруської діаспори в галузі освіти у міжвоєнний період. *Військово-науковий вісник*. 2010. № 14. С. 26–34.

4. Коваль О. В. Вплив взаємозв'язків українських і білоруських емігрантів на розвиток діаспор у міжвоєнний період. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Історичні науки*. 2013. Вип. 21. С. 17–21.

5. Шаруха И. Н. География белорусской диаспоры. Регион – 2007: *Стратегія оптимального розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 17–18 квітня 2007 р., м. Харків. С. 150–152.

6. Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.). 1994. 82 с.

7. Kolenovska D., Plavec M. Běloruska emigrace v mezivlácnem Československu. Studie a dokumenty. Sociopolitický aspekt. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2017. 287 p.

8. Григорієв Н. Я. Чесько-Українські стосунки. Нова Україна. 1922. Ч. 1. С. 15–18.